

concerto
BUDAPEST

HALLGASSUNK BRAHMSOT!

2021. NOVEMBER 27-28.

Zeneakadémia | Nagyterem

HALLGASSUNK BRAHMSOT!

Elmélyülni, közelről megfigyelni, lelassítani, feloldódni – olyan élmények ezek, amelyekhez időre és tudatos figyelemre van szükség, és amelyek átélésére most különleges lehetőséget ad a Concerto Budapest Brahms zenéjére fókuszáló minifesztiválja. A zeneszerző életútjának fontos fejezetei, küzdelmei és eredményei rajzolódnak ki a négy koncerten elhangzó Brahms-művekből, amelyek más és más eszközökkel, de mind az alkotás kihívásaira, értelmére, a komponista saját életére és emberi kapcsolataira reflektálnak. Zenehallgatóként a megszólaló művekben végigkövethetjük Brahms zeneszerzői gondolkodásának meghatározó momentumait vagy tetten érhetjük a zenei múlt különböző nyomait, de egyszerűen csak át is adhatjuk magunkat a magával ragadó hangzásélménynek, amelyet a színpadra lépő világklasszis szólisták, kamarazenészek és a Concerto Budapest művészei garantálnak.

2021. NOVEMBER 27. SZOMBAT

17.00 II. (B-dúr) zongoraverseny, op. 83
IV. (e-moll) szimfónia, op. 98

20.00 a-moll kettősverseny hegedűre és csellóra, op. 102
III. (F-dúr) szimfónia, op. 90

2021. NOVEMBER 28. VASÁRNAP

17.00 B-dúr szextett, op. 18
f-moll zongoraötös, op. 34

20.00 D-dúr hegedűverseny, op. 77
Brahms–Schönberg: g-moll zongoranégyes, op. 25

HALLGASSUNK BRAHMSOT! 1.

2021. NOVEMBER 27. 17.00

BRAHMS

II. [B-dúr] zongoraverseny, op. 83

1. *Allegro non troppo*

2. *Allegro appassionato*

3. *Andante*

4. *Allegretto grazioso – Un poco più presto*

- szünet -

BRAHMS

IV. (e-moll) szimfónia, op. 98

1. *Allegro non troppo*

2. *Andante moderato*

3. *Allegro giocoso*

4. *Allegro energico e passionato*

Közreműködik:

Elisabeth Leonskaja zongora

Concerto Budapest

Vezényel:

Keller András

Az 1858-ban befejezett *d-moll zongoraverseny* volt Brahms első olyan nagyzenekari műve, amellyel nyilvánosan közönség elé lépett. Több mint 20 évnek kellett eltelnie, hogy visszatérjen a műfajhoz: 1881-ben debütált *B-dúr zongoraversenyével* Budapesten. Jellemző a komponistára, hogy az elkészült műről így nyilatkozott: „*írtam egy aprócska zongoraversenyt egy kis scherzóval*”. Négytétéles felépítésével és rendkívül összetett zenei működésmódjával ez az „*aprócska zongoraverseny*” a szimfóniákkal is a megszokottnál szorosabb rokonságot mutat, és első tétele a legnagyobb szabásúbb versenyműtétel, amelyet Brahms valaha írt. Indítását ikonikusá teszi a lírai kürt dallam, amelyre a zongora válaszol, még mielőtt belépne a teljes zenekar. A második tétel drámai scherzo, melyben a zenekar és a zongora szólamai hol lágy, hol kavargó hullámokban fonódnak össze. Az Andante gyengédségéhez sokat ad a cselló hangszíne, a zongora szerepe pedig ebben a tételben gyakran hasonlít egy kamarapartneréhez. Végül a záró rondó felszabadultsága és játékosága teszi teljessé a művet.

19. századi szimfóniákkal kapcsolatban gyakran merül fel a kérdés, vajon jogosan kereshetünk-e bennük költői tartalmat akkor is, ha a szerző nem mellékelte hozzájuk a nyilvánosságnak szánt leírást vagy programot. Brahms *IV. szimfóniája* különösen régóta foglalkoztatja az elemzőket, akadt olyan kritikus, aki már a korabeli premiért követően is úgy fogalmazott, hogy „*a szimfónia valóságos program után kiált*”. Kétségtelen, hogy Brahms számos olyan zenei eszköznél szánt benne kiemelt szerepet, amelyekeken keresztül kapcsolatot teremtett saját korábbi műveivel és a zenei múlt különböző darabjaival is. Az első tétel tercláncai például sok szálon kötődnek az elmúlás gondolatköréhez, és a második tétel kúrthangja, invokációja is a tudatos múltidézés hangján szól – időbeli, képzeletbeli távolságokat hidal át, akárcsak ugyanennek a tételnek szerénádra emlékeztető vagy épp álomszerűbb szakaszai. A scherzo funkcióját betöltő *Allegro giocoso* tételben villanásszerű utalások emlékeztetnek a szimfónia különböző pillanataira, a különleges harmonizációjú, *passacaglia* vagy *chaconne* jellegű alapra épülő finálé pedig nemcsak Bach zenéjét idézi, de minden korábbi tételnél élelkebben mutatja be, hogyan játszik Brahms a zenei törvényekkel, keretekkel, határokkal.

HALLGASSUNK BRAHMSOT! 2.

2021. NOVEMBER 27. 20.00

BRAHMS

a-moll kettősverseny hegedűre és csellóra, op. 102

1. *Allegro*

2. *Andante*

3. *Vivace non troppo*

- szünet -

BRAHMS

III. (F-dúr) szimfónia, op. 90

1. *Allegro con brio*

2. *Andante*

3. *Poco allegretto*

4. *Allegro*

Közreműködik:

Kokas Katalin hegedű

Kokas Dóra cselló

Concerto Budapest

Vezényel:

Vashegyi György

„Az a mulatságos ötletem támadt, hogy versenyművet írjak hegedűre és csellóra” – 1887 nyarán Brahms ezekkel a szavakkal adott hírt készülő darabjáról Clara Schumann-nak. A *Kettősverseny* a komponista utolsó zenekari műve, amely szorosan kapcsolódik egyik legrégebbi barátjához, Joachim József hegedűművészhez. Brahms és Joachim fiatal koruk óta közeli barátok és zenésztársak voltak, zeneszerzési kérdésekről, Brahms formálódó darabjairól vagy más szerzők műveiről szóló diskurzusaik mindkettőjüket rendkívüli módon gazdagították. Az 1880-as évek elején különböző magánéleti bonyodalmak kapcsolatuk megromlásához vezettek, Brahms erre reagálva, a barátság visszaállításának reményében, békülési és újraközeledési szándékkal írta meg a művet. A csellószólamot ugyancsak egy barátjának, Robert Hausmann-nak komponálta: az 1887. októberi kölni bemutatón a két dedikált, Joachim és Hausmann lépett fel szólistaként. A *Kettősverseny*ben a hegedű és a cselló szólamainak alapját és hátterét a nagyzenekari és kamarazenekari textúra érzékeny összhangja biztosítja.

„Túlzás nélkül állítom, hogy ez a mű felülmúlja első két szimfóniáját; ha nagyságában és erőteljes felépítésében talán nem is, de szépségében mindenképp.” Antonín Dvořák nyilatkozott így Brahms *III. szimfóniájáról*, miután a szerző 1883. októberében eljátszotta neki zongorán a mű első és utolsó tételét. Dvořákot tehát még anélkül ragadta magával a szimfónia szépsége, hogy hallotta volna azt a harmadik tételét, amely boldog-szomorkás hangulatával nemcsak a koncerttermekben tette felejthetetlenné Brahms zenéjét, de egyedi hangjával több zenészt és filmrendezőt is inspirált. A tétel feltűnik többek között a *Szereti Ön Brahmsot?* című filmben és a *Waczak szálló* egyik jelenetében, de feldolgozásra ihlette Frank Sinatrát és Carlos Santanát is. Az ellentétekben különösen gazdag szimfóniának jellegzetes színt adnak a melankolikus epizódok vagy akár csak villanások. Lehetnek baljósak, sötétséget hozók, lágyabbak vagy vigasztalók, a Brahms zenéjére jellemző reflektív hangvételt erősítve befelé figyelésre ösztönöznek mindannyiunkat.

HALLGASSUNK BRAHMSOT! 3.

2021. NOVEMBER 28. 17.00

BRAHMS

B-dúr szextett, op. 18

1. *Allegro ma non troppo*
2. *Andante, ma moderato*
3. *Scherzo: Allegro molto*
4. *Rondo: Poco allegretto e grazioso*

- szünet -

BRAHMS

f-moll zongoraötös, op. 34

1. *Allegro non troppo*
2. *Andante, un poco adagio*
3. *Scherzo: Allegro*
4. *Finale: Poco sostenuto – Allegro non troppo – Presto, non troppo*

Közreműködik:

Elisabeth Leonskaja zongora

Keller Quartet

(**Keller András**, **Környei Zsófia** hegedű,

Homoky Gábor brácsa, **Fenyő László** cselló)

Szomor-Mekis Janka brácsa

Perényi Miklós cselló

Izgalmas megfigyelni Brahms életművén belül, mikor és hogyan kezdte őt foglalkoztatni egy-egy műfaj, és mikor látta elérkezettnek az időt ahhoz, hogy felvállalja egy-egy „első” alkotását. Kihívásokkal és küzdelmekkel teli út vezetett első szimfóniájának bemutatójáig, és szimbolikus, hogy a műfajok közti – képzelt vagy valós – hierarchiában kitüntetett helyen lévő vonósnégyes műfajával is jóval később debütált, mint más kamaradarabokkal. Publikált kamaraműveinek sorában viszonylag elől szerepel *B-dúr szextettje*, amelyet 1860-ban fejezett be, és amelyet egy Joachim József vezetett vonósformáció mutatott be Hannoverben. A két hegedű, két brácsa és két cselló alkotta összeállításban különösen vonzhatta Brahmsot, hogyan játszhat a vonós hangszerek mélységeivel és magasságaival, a hangszínek kifejezőerejével. Dallamokban és zenei témákban fantasztikusan gazdagok a szextett tételei – a vonósok szólamai úgy bontakoznak ki és ölelik körül a hallgatót, hogy közben világos szerkezetet teremtenek, amelyben nem hagynak elveszni sem.

Brahms 1862-ben, 29 évesen kezdett dolgozni a zongoraötös zenei anyagán, amely kalandos úton nyerte el végleges alakját: a zeneszerző eredetileg egy vonósötöst tervezett, melyet kézzongorás szonátává alakított, míg végül meg nem találta a zongoraötös-formát. A különböző változatokkal való munkában többek között Joachim József, Clara Schumann és a karmester Hermann Levi támogatta Brahmsot, a mű születése így szép példája annak is, milyen fontos szerepet játszik egy zeneszerző életében az a közvetlen, őt körülvevő baráti és zenei közeg, amely végigkíséri az alkotási folyamatot. Mikor 1865 novemberére Brahms elkészült a véglegesnek szánt változattal, Levi valódi elragadtatásának adott hangot. „*Olyan szép, hogy azt nem lehet szavakba önteni*” – fogalmazott a műről, és úgy vélte, aki nem ismerte korábbi formáiban a darabot, az soha nem hinné el, hogy eredetileg nem erre a formációra született. A zongora és a vonósok hangszínének kontrasztjai mélységesen gazdag zenei szövetet alkotnak, és hangulatok teljes skáláját jelenítik meg a méltóságos, komoly vagy nyugalmat árasztó szakaszoktól a haraggal és feszültséggel teli részeken át a szenvedély és a kitörő öröm hangjáiig.

HALLGASSUNK BRAHMSOT! 4.

2021. NOVEMBER 28. 20.00

BRAHMS

D-dúr hegedűverseny, op. 77

1. *Allegro non troppo*
2. *Adagio*
3. *Allegro giocoso, ma non troppo vivace*

- szünet -

BRAHMS–SCHÖNBERG

g-moll zongoranégyes, op. 25

1. *Allegro*
2. *Intermezzo: Allegro ma non troppo – Trio: Animato*
3. *Andante con moto*
4. *Rondo alla Zingarese: Presto*

Közreműködik:

Baráti Kristóf hegedű

Concerto Budapest

Vezényel: **Keller András**

Bár Brahms maga nem volt hegedűművész, karrierje legelejétől fogva szoros kapcsolatot ápolt hegedűsökkel: 17 éves korától Reményi Edével turnézott, majd nem sokkal később megismerte Joachim Józsefet, aki egyik legközelebbi barátjává és zenésztársává vált. Ahogy több más művével kapcsolatban, úgy hegedűversenye komponálása során is sokat konzultált Joachimmal, aki nagy hatással volt a mű hegedűszólamának és hangszerelésének alakulására. 1879 januárjában a Brahms vezényelte lipcsei bemutatón is Joachim lépett fel szólistaként. A koncert első felében a hegedűművész Beethoven (ugyancsak D-dúr) hegedűversenyét játszotta – hiába aggódott Brahms, hogy túl sok lesz a D-dúrból. Izgalmas belegondolni, hogy míg a Beethoven-darab ekkorra már állandó része volt a koncertprogramoknak, a mára ugyancsak repertoárdarabbá vált Brahms-mű kortárs darabként tűnt fel Beethovené mellett, amely tagadhatatlanul hatott is rá. A hegedűversenyben Brahms legkülönbözőbb zeneszerzői hangjai alkotnak egységet: a szimfonikus szerző mellett a kamarazenesz éppúgy feltűnik benne, mint a dalkomponista.

Brahms 1861-ben komponálta meg zongoranégyesét, amelyet Schönberg 1937-ben ültetett át zenekarra. Schönberg egy évvel a bemutató után egy zenekritikusnak három pontban foglalta össze indítékait az átdolgozásra: 1) szereti ezt a darabot; 2) ritkán játsszák; 3) mindig nagyon rosszul játsszák, mert minél jobb a zongorista, annál hangosabban játszik, így semmit nem hallani a vonósokból. Szeretett volna legalább egyszer minden szólamot hallani – ezt pedig elérte az átdolgozással. Otto Klemperer, aki a premieren a Los Angeles-i Filharmonikusokat vezényelte, így fogalmazott: „*Még az eredeti kvartettet sem lehet hallani, olyan gyönyörű a hangszerelés.*” Schönberget különösen inspirálta, ahogy Brahms a zongoranégyesben variálta és transzformálta, fejlesztette tematikus zenei anyagait – több olyan jegyet is értékelt ebben a műben, amelyekkel részletesen foglalkozott híressé vált, *Brahms, a haladó* című elemzésében.

LISTEN TO BRAHMS!

Immersion, close up observation, slowing down, dissolution – all experiences that demand time and attention, and which can be experienced through the mini-festival of Concerto Budapest focusing on the music of Brahms. Key chapters, struggles and achievements in the composer's life are portrayed through Brahms works performed over four concerts. Albeit with different means, still all these works reflect the challenges and significance of creation, the composer's own life and personal relationships. As listeners of music, we can follow the defining moments of Brahms's compositional thought process from beginning to end or we can pinpoint different traces of the musical past, but more simply, we can just give ourselves over to the immersive sound experience guaranteed by world-class soloists, chamber musicians and artists of Concerto Budapest.

27 NOVEMBER 2021 | **17.00**

BRAHMS: Piano Concerto No. 2 in B-flat major, Op. 83

- *intermission* -

BRAHMS: Symphony No. 4 in E minor, Op. 98

Elisabeth Leonskaja piano, **Concerto Budapest**

Conductor: **András Keller**

27 NOVEMBER 2021 | **20.00**

BRAHMS: Double Concerto in A minor, Op. 102

- *intermission* -

BRAHMS: Symphony No. 3 in F major, Op. 90

Katalin Kokas violin, **Dóra Kokas** cello, **Concerto Budapest**

Conductor: **György Vashegyi**

28 NOVEMBER 2021 | **17.00**

BRAHMS: Sextet in B-flat major, Op. 18

- *intermission* -

BRAHMS: Piano Quintet in F minor, Op. 34

Elisabeth Leonskaja piano, **Keller Quartet** (**András Keller**,
Zsófia Környei violin, **Gábor Homoky** viola, **László Fenyő** cello),
Janka Szomor-Mekis viola, **Miklós Perényi** cello

28 NOVEMBER 2021 | **20.00**

BRAHMS: Violin Concerto in D major, Op. 77

- *intermission* -

BRAHMS-SCHÖNBERG: Piano Quartet in G minor, Op. 25

Kristóf Baráti violin, **Concerto Budapest**

Conductor: **András Keller**

concerto BUDAPEST

concertobudapest.hu

ZENEAKADÉMIA
ALAPITVA 1875

